

Nagy Attila Tibor

Az önkormányzati választások

A 2010-es önkormányzati választások mamutpárttá növelték a Fideszt, másképpen fogalmazva: tovább erősödött a magyar pártrendszerben a Fidesznek az áprilisi választásokon létrejött kiemelkedően domináns jellege az országgyűlési mandátumok kétharmadának a megszerzésével. Az Orbán-kormány kinevezési gyakorlatával a Fidesz gyorsan kiépítette széles hadállásait az államigazgatás felső és regionális szintjein – az alsóbb szintek (lásd: formálódó járási rendszer) elfoglalása még hátravan. Október 3-án csaknem minden fontos önkormányzati pozíciót megszerzett a Fidesz-KDNP pártszövetség, aminek gyakorlatilag az a következménye, hogy szinte minden politikai döntés – lett légyen szó minisztériumok, regionális fejlesztési tanácsok, megyei, vagy városi közgyűlések szintjéről – a Fideszen, illetve az általa vezetett kormány által kinevezett embereken, vagy a lakosság által megválasztott politikusain fog múlni. Magyarország elmúlt húsz évében nem összpontosított ekkora hatalmat egyetlen egy párt sem. Ahogy azonban már többször rámutattunk, a magyar politikatörténet elmúlt másfél évszázadában ez korántsem volt példa nélküli, sőt ez volt maga a normalitás. Véget ért volna tehát a rendszerváltozás kezdete óta eltelt időszak, amikor is egyik választásról a másikra radikálisan átalakult a pártrendszer, s a nagy kormánypártok drámai mandátumvesztéseket szenvedtek el (MDF: 1994, MSZP: 2010), s beáll hosszú időre Orbán Viktor kötcsei beszédben felvázolt centrális erőterének nagy pártjának, a Fidesznek a több cikluson keresztül át tartó stabil kormányzása? A mostani helyhatósági választások tovább erősítettek azokon a feltételeken, amelyek ponttá formálhatják a mondat végén meglévő kérdőjelet. Ezúttal a szavazók tehát nem kizárólag a helyi politikusokról döntöttek, még csak nem is pusztán a kormány munkájáról, hanem – még ha ennek nem is voltak feltétlenül tudatában – arról is, hogy további segítséget adjanak-e ahhoz a Fidesznek, hogy akár évtizedekre megvesse a lábát a hatalomban.

Nemzetközi kitekintés

A nyolc-tizenkét, vagy akár 16 évig tartó kormányzásra a nyugati politikai rendszerekben is találhatunk példákat (pl. Margaret Thatcher, Helmut Kohl, Tony Blair). Ám az ottani helyhatósági vagy tartományi választások gyakran szolgálnak figyelmeztető lakmuszpapírként a regnáló kormánypártok számára: a helyi választásokon elszenvedett vereségük tanulságait levonva ismét eredményesen szerepelhetnek az országos megmérettetésen (ez különösen a föderális Németországra igaz, ahol a tartományi választások nagy részét nem az országos választások évében tartják). A helyi választások során kialakult erőviszonyok sok esetben valóban a regnáló kormánypártokkal szembeni ellensúlyt képeznek a nyugati politikai rendszerekben, de az utóbbi két évtized tendenciái a politikai rendszer országos szintjén való fokozott megosztottságra is utalnak: a korábban nagy néppártoknak egyre keményebb kihívásokkal kell szembesülniük arrafelé, egyre több kisebb párt jelent meg a törvényhozásban. Ha tehát a nyugati országok helyi döntéshozatali szintjét is hozzávesszük, akkor meglehetősen tagolt erőviszonyokra bukkanunk, ahol általában egyetlen egy pártnak sem szokott lenni a többi pártot jelentősen háttérbe szorító szerepe (ez alól Nagy-Britannia általában kivétel volt, de most ott is koalíciós kormány van).

A Fidesz roppant megerősödésével Magyarországon a nyugati politikai tendenciákkal igencsak ellentétes folyamatok indultak be, a politikai rendszer döntéshozatala mindinkább egyszínűbbé válik – mindez azonban inkább megfelel a sajátos magyar politikatörténeti hagyományoknak, mint a mostani nyugati tendenciáknak.

A választási eredmény mélyebb okai

Aki szigorúan a közelmúlt történéseire veti tekintetét, az a magyar pártrendszer viharos átalakulásait, képlékenységét figyelhette meg. Az 1998-as választások nyomán jött létre a 2010-es választásokig tartó éles dichotómia, amelyben az MSZP és Fidesz két nagy párként az egymás elleni küzdelmeivel határozta meg a magyar pártrendszert, és olyan érzése támadhatott, hogy egyik sem elég erős ahhoz, hogy tartósan elbírjon a másikkal. Ehhez képest ebben az évben óriási újdonságként hatott, hogy a Fidesz-KDNP közös listája egymaga képes volt az országgyűlési képviselői helyek kétharmadának a megszerzésére, és az MSZP tönkrevetésére.

Ha azonban a magyar múlt mélységébe nézünk, azt látjuk, hogy a rendszerváltozás óta eltelt húsz évet inkább kivételesnek kell minősítenünk, ugyanis amióta pártokról beszélhetünk Magyarországon, az volt egy jellemző, hogy egy párt hosszú éveken, de inkább évtizedeken keresztül képes volt domináns kormánypártként uralni a közéletet. A dualizmus idején a Szabadelvű Párt, a Horthy- korszak során pedig az Egységes Párt, később a Magyar Élet Pártja töltött be hasonló szerepet.

Az 1948-1990 közötti korszak merőben különbözik ettől, hiszen ebben az időszakban egyetlen állampárt (MDP, majd az MSZMP) vett részt az ország irányításában. A korszak jelentősége az, hogy megnyújtotta azt az időszakot, amikor egy nagy párt döntéseitől sok minden függött országos és helyi szinten. 1867-1990 között tehát a nyilvánosságra erőteljesen ható politizáló értelmiségiek számos nemzedéke szocializálódott olyan korszakokon át, amelyekben egy-egy párt kizárólagosan vagy dominánsan töltötte be a magyar politikai élet centrumát - ez persze már akkor merőben különbözött a nyugati politika folyamatosan megújuló és innovatív megoldásaitól, a magyar politikai kultúrába azonban mélyen beivódott.

E meglehetősen hosszú időszakot követően 1990 után sokan riadtan figyelték a pártok értelmetlennek tűnő huzakodását, és azt, hogy a korábbi évtizedekhez képest

lassabban és nehezebben születnek a politikai döntések. Ebben hozott döntő – és meglehetősen hosszabb távú – fordulatot a magyar politikában a 2010-es év.

Az önkormányzati választások üzenete és hatalompolitikai jelentősége

2010. október 3-án csaknem teljesen leépítette a kormányzat helyi kontrollját, vagy ha úgy tetszik, ellensúlyát. A magyar politika korábbi megosztottsága tovább csökkent, bár ez a folyamat – ahogy azt láttuk – már 1998-ban megkezdődött.

Egyetlen egy párt nem ért el helyi szinten ilyen nagy győzelmet, mint most a Fidesz. A győzelem nagyságát persze mutatják a megyei közgyűlés listás eredményei (a Fidesz most minden megyében és a fővárosi listán is abszolút többséget szerzett), de korántsem adnak igazi képet a beállt fordulatról. Az önkormányzati választási rendszer sokban különbözik az országgyűléstől, ráadásul jóval alacsonyabb is szokott lenni a részvétel, ezért érdemes óvatosan bánni az országgyűlési listás eredményekkel való összehasonlításokkal.

A mostani választások igazi tétjét az jelentette, hogy kinek sikerül a főpolgármesteri pozíciót elhódítani, mely pártoknak milyen arányban sikerül hatalmat szerezni a Fővárosi Közgyűlésben, a fővárosi kerületekben és a megyei jogú városokban. Ezekben a helyeken összességében helyi szinten a legtöbb a pártok uralta közgyűlések által elosztható pénz, a legtöbb önkormányzatokhoz tartozó intézmény, gazdasági társaság és cég. A pártok pénzelosztó és patronázs hatalma tehát ezekben a városokban koncentrálódik, nem pedig a megyékben, vagy a kisebb településeken. A megyei önkormányzatok jelentősége ráadásul még amúgy sokat csökkent a rendszerváltás óta, amiért a forráskivonások és a fejlesztési pénzek jelentős részéről való döntések regionális szintre áthelyezése a felelősök.

Az MSZP 2002-es győzelme idején is képes volt meggyengült ellenzéke, a Fidesz a 22 megyei jogú nagyvárosból ötnek a vezetését megszerezni, a budapesti kerületek

kisebb részében többségét biztosítani. A mostani választások következtében viszont az ellenzéknek (ezen belül az MSZP-nek) csak egyetlen egy megyei jogú város polgármesteri posztját sikerült megszereznie (Szeged), és mindössze négy fővárosi kerületben nem lesz fideszes polgármester, ebből három polgármesteri posztot adnak a szocialisták. Csakhogy az MSZP ezen – meglehetősen szerény – sikerét rögtön relativizálja, hogy csak Budapest XIII. kerületének képviselő-testületében tudtak a budapesti kerületek és a megyei jogú városok közül többséget szerezni, márpedig a magyar jog szerint a polgármester hatalmi jogosítványait elsősorban csak a képviselő-testület által meghatározott keretek között gyakorolhatja.

A Szocialista Párt tehát hiába előzte meg jobban a Jobbikot a mostani listás szavazatok alapján, mint tavasszal, nehézségei tovább fokozódhatnak. Az állami támogatás jelentős csökkenése után mostantól azzal a veszéllyel kell szembenézni, hogy a párt szponzorai még kevesebb hajlandóságot mutathatnak majd arra, hogy anyagilag pénzt fektessenek ebbe az ellenzéki pártba. A szponzorok a befektetett pénz után valószínűleg ellenszolgáltatást várnak a párttól, márpedig ezt a párt csak akkor tudja teljesíteni, ha komoly esélye van a következő választásokon a hatalom megszerzésére, vagy a nagyobb városokban és a fővárosban van olyan döntéshozatali helyzetben, hogy jókora haszonnal kecsegtető út- és intézményfelújításokra, vagy nagyobb beruházások kivitelezésére adjon megbízást a szponzorainak, vagy a hozzá közeli cégeknek. Az MSZP 2002-ben még bőven képes volt kínálni támogatóinak ilyen lehetőségeket, hiszen a főváros irányításában is részt vett. *Október 3-a után a minimálisra zsugorodott az MSZP lehetősége, hogy helyi pénzek elosztásáról, és hatalmi posztok odaítéléséről egymaga döntsön - a Jobbik, de különösen az LMP még ennek az alacsony szintnek a közelébe sem tudott érn.* *Ezzel szemben a Fidesz Budapest, további fővárosi kerületek (IV., VI., VII., IX., X., XV., XXI.) és újabb megyei jogú városok (Miskolc, Nyíregyháza, Székesfehérvár, Szombathely, Dunaújváros) megszerzésével 700-800 milliárd forintos nagyságrendű újabb közpénz elköltésének jogát kapta meg a választóktól.* Megfordítva az előbbi gondolatmenetet, mostantól még több vállalkozó, cég üzleti eredményességét

befolyásolhatják a fideszes politikusok döntései, aminek következtében a Fidesz olyan nagy szponzori háttérre tehet szert, amely lehetővé teszi számára, hogy versenytársainál jóval drágább - professzionálisabb és hatékonyabb –kampányt legyen képes lebonyolítani, ezáltal is növelve jövődöbéli választási esélyeit.

Véggkövetkeztetés

A bevezetőben megfogalmazott dilemma eldöntésének kérdése – a mostani helyhatósági választások milyen mértékben adtak segítséget a Fidesznek a több cikluson át való kormányzáshoz – a most látható tendenciák alapján a Fidesz, és nem ellenfelei kezében lesz. A két demokratikus és szabad választáson a Fidesznek adott roppant hatalom az ellenzéknek alig ad közjogi lehetőséget arra, hogy gáncsolni tudja a második Orbán-kormány elképzeléseit. Az elmúlt nyolc év gazdaságpolitikai örökségét persze nem lehet figyelmen kívül hagyni, de még egyetlen egy kormánypárt sem rendelkezett olyan nagy közjogi döntéshozatali mozgástérrel, mint a mostani Fidesz. Ebből tehát az következik, hogy *most még elsősorban a Fideszen múlik, sikerül-e a jó kormányzással, hatékony kommunikációval a választópolgárok elégedettségét annyira megőrizni, hogy több cikluson át fennmaradjon a kormányzati hatalma*. Ma a jelenből visszafelé egyértelműnek látszik, hogy a második Gyurcsány-kormány nagyon hamar eljátszotta sorsa alakításának az esélyét, s az egyre inkább átment az akkor még ellenzéki Fidesz kezébe. Ma az ellenzék megosztott és gyenge, és a most lezajlott önkormányzati választásoknak azért is van jelentősége, mert nem adtak se az MSZP-nek, se a Jobbiknak (az LMP-nek meg végképp nem) elegendő pozícionális és anyagi háttérrel ahhoz, hogy megerősödve szálljanak szembe a Fidesszel. A lokális erőviszonyok Fidesz javára történt további eltolódása miatt is a második-Orbán kormány hatalmára a legnagyobb veszélyt – ellentétben az 1990 óta eltelt időszak nagy részével – nem a saját ellenzéke, hanem saját esetleges hibái, vagy az ország gazdaságát megrendítő újabb nemzetközi válság jelenti majd.